

Михайлов Максим Олексійович,
здобувач кафедри парламентаризму та політичного менеджменту,
НАДУ, м. Київ
ORCID 0000-0001-7829-3470

УДК 342.84:316.77](477)(043.3)

doi: 10.34213/db.20.02.05

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФАСИЛІТАТИВНОГО МЕХАНІЗМУ У ЗАЛУЧЕННІ ГРОМАДЯН ДО ЕЛЕКТОРАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Потужним чинником демократизації електорального процесу є активні дії громадськості, спрямовані на моніторинг і контроль відповідності виборчого процесу вимогам законодавства. Розвиток інформаційного суспільства уможливило ситуацію, коли виборчий процес протікає під щільним контролем громадянського суспільства. У статті акцентовано увагу на підвищенні ефективності публічного управління виборчим процесом шляхом успішного поєднання професійності спеціалістів-управлінців і високого рівня компетентності громадськості щодо контролю за виборчим процесом.

Громадянське суспільство постає реальним суб'єктом впливу на електоральні процеси в Україні. Завдяки вмільому й креативному використанню новітніх інформаційно-комунікаційних технологій виборчі перегони останніх років дали старт Інтернет-проєктам, зробили вибори більш прозорими та відкритими, й звузили поле для відвертих маніпуляцій і фальсифікацій виборів.

У статті розкрито особливості організаційних та фасилітативних механізмів забезпечення участі інститутів громадянського суспільства в електоральній комунікації, які спрямовані на збір інформації щодо порушень виборчого законодавства. Функціонування цих ініціатив можливе завдяки поширенню дієвих інструментів громадянського моніторингу та контролінгу виборчого процесу.

Охарактеризовано електоральні комунікації, які сьогодні активно здійснюються завдяки інноваційному розвитку інформаційно-комунікаційним технологіям, серед яких – електронні та цифрові ресурси, розглянуто особливості запровадження організаційного та фасилітативного механізмів у забезпеченні участі громадськості до електоральної комунікації.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології; виборчі перегони; виборчі процеси; організаційно-фасилітативний механізм; інститути громадянського суспільства; електоральні комунікації; інструменти громадянського моніторингу та контролінгу.

Постановка проблеми. Більшість сучасних науковців у сфері соціальних наук актуалізують питання відмінностей між теоретичними підходами з визначення управлінських стилів вітчизняними та зарубіжними вченими. Зарубіжні вчені вже давно оцінили переваги групових та командних форм роботи в соціальному управлінні із залученням широкого кола громадської спільноти. Практика використання таких командних технологій у сфері політичного, соціального та галузевого управління стала нормою їх

професійної діяльності. Згідно з твердженнями зарубіжних і вітчизняних фахівців [3] у сфері добору, навчання та розвитку персоналу однією з найважливіших компетенцій управлінця вважається фасилітація, тобто особлива технологія управління в контексті здійснення командного підходу [Там само]. Фасилітація включена в корпоративні програми навчання таких корпорацій як Ernst & Young, Chevron Corporation, Bayer тощо. Слід зазначити, що така ситуація свідчить про те, що зарубіжні практики активно запроваджують в діяльність своїх компаній найцінніше – це унікальний досвід й інтелект працівників, які беруть участь у ключових процесах розвитку бізнесу, які впроваджують клієнтоорієновані підходи задля створення високоякісного продукту, що принесе їм не лише фінансовий прибуток, а забезпечить стабільність в економічному та організаційному розвитку бізнесу [7].

Тож роль організаційно-фасилітативного механізму в управлінні бізнесом переоцінити складно, адже фасилітація групової/командної роботи дозволяє створювати такі формати, при яких учасники обмінюються своїм унікальним досвідом, об'єднують його, структурують і, таким чином, набувають нових унікальних знань для впровадження їх в практичну діяльність [Там само].

Що ж заважає використати цей механізм для успішного та ефективного публічного адміністрування щодо інформаційно-комунікаційного забезпечення виборчого процесу? Спробуємо дати відповідь на поставлене завдання в нашій науковій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор, обумовлює зростання вимог до самого публічного управлінця. Зміщення акценту з класичних управлінських функцій та ролей менеджера (дипломат, організатор, лідер, представник, розпорядник) в бік інноваційних (коуч, модератор, фасилітатор) зумовлює актуальність дослідження проблеми фасилітації для організаційного розвитку всіх суб'єктів виборчого процесу в контексті інформаційно-комунікаційного забезпечення виборчого процесу [2].

Мета статті – на основі аналізу наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених вивчити та виокремити особливості запровадження організаційно-фасилітативного механізму щодо залучення громадськості до електоральної комунікації.

Виклад основного матеріалу. Актуальність фасилітації обумовлена тим, що вона як форма та метод роботи із публічними службовцями останнім часом все більше запроваджується в практику в публічного управління та адміністрування. У перекладі з англійської мови «facilitate» означає «полегшувати», допомагати [4]. Першим з'явилося поняття «соціальна фасилітація» як форма чи метод підвищення ефективності (в плані швидкості і продуктивності) діяльності особистості в умовах її функціонування в присутності інших людей, які в свідомості суб'єкта виступають в ролі або простого спостерігача, або конкуруючого з ним індивіда, або рівноправних індивідів, які беруть участь у цьому процесі [2].

Основна мета фасилітації – підвищення групової або командної ефективності. Загалом, фасилітацію можна визначити з точки зору процесу і результату. З точки зору процесу – це розробка, а також управління командною чи груповою структурою і процесами, які допомагають команді чи групі ефективно виконувати свою роботу [7], мінімізуючи загальні проблеми, з якими стикаються люди, працюючи разом.

Фасилітація як процес фокусується на таких напрямках: що необхідно досягти; хто повинен бути залучений; розробка процесу, в якому бере участь група, і послідовність виконуваних завдань; організація комунікаційних процесів; досягнення відповідного рівня участі та використання ресурсів; групова енергія, рушійні сили і здібності учасників; фізичне й психологічне середовище [4].

Фасилітація як результат дозволяє допомогти групі або команді стати кращими шляхом реалізації таких кроків: підвищити якість прийнятих рішень; підвищити відповідальність щодо прийнятих рішень; значно скоротити час реалізації рішень; поліпшити відносини у групі; посилити особисту задоволеність учасників групи; сприяти організаційному навчанню [4].

Таким чином, ми підтримуємо думку багатьох експертів, які прогнозують фасилітації та її методам великі перспективи в області публічного управління та адміністрування. Це пов'язано з тим, що технологія фасилітації у стратегічному плануванні, стратегічному прогнозуванні, операційних формах діяльності – проведенні сесій, нарад, дискусій, мозкових штурмів стимулює до напруженої розумової роботи учасників заходу, відкриває потенціал кожного учасника, досягаючи поставлені перед сесією цілі та виводячи групу на реалізацію поставлених завдань. Ця особливість є основною в інформаційно-комунікаційному забезпеченні участі громадськості у виборчому процесі, в якому інститути громадянського суспільства можуть здійснювати не лише функції спостерігача, кандидата в депутати, а також моніторинг та контролінг за якістю проведення виборчих перегонів та відповідністю виборчих процесів дотриманню нормативно-правових актів.

Організований процес фасилітації приводить до підвищення ефективності групової роботи, залучення та зацікавленості учасників, розкриття їхнього потенціалу. Рисами сучасної фасилітації є використання також наочних методів вибудовування групового обговорення, робота з візуальними образами, які активізують розумові процеси, ефективно відкладаються в людській пам'яті.

Однак варто зосередитися й на самому суб'єкті фасилітативної діяльності – фасилітатору, який веде маленькі чи великі групи, використовуючи знання й інформацію в спільній роботі для досягнення цілей. Британський портал говорить про виділення фасилітатора в окрему професію і пророкує їй перспективне майбутнє. Фасилітатор – це тренер або ведучий серії зустрічей, який організовує, спрямовує, стимулює і оптимізує процес пошуку інформації, її обробки і рішення на її основі поставленої перед групою завдання [2].

Розглядаючи фасилітативний механізм в публічному управлінні щодо інформаційно-комунікаційного забезпечення електоральної комунікації ми акцентуємо увагу на тому, що цей процес розробки, управління командною чи груповою структурою, які допомагають їй ефективно виконувати свою роботу задля досягнення прогнозованих результатів.

Організаційний механізм можна визначити як процес, що направлений на здійснення позитивних якісних змін в державному управлінні, виступає рушійними силами у формуванні способів, засобів і напрямів діяльності та взаємодії в умовах реформування державного управління в публічне, впливає на трансформацію організаційної структури [3].

В даний час не існує єдиного, загальноприйнятого визначення організаційного механізму, який є міждисциплінарним поняттям, що формується на основі знань з таких наук як державне управління, політологія, психологія, антропологія тощо. В такому контексті функціями організаційного механізму виступає процес або діяльність, що направлені на поліпшення міжособистісних відносин, переоцінку цінностей у сфері державної служби чи служби в органах місцевого самоврядування [3], послаблення напруженості між робочими групами чи командами всередині державних установ чи самоврядних організацій; удосконалення процесу управління цілеспрямованим використанням професійних здібностей державних службовців; розроблення більш досконалих систем та методів для врегулювання суперечок і конфліктів, побудованих на принципах органічності з метою забезпечення ефективної взаємодії громадськості з органами влади для участі у виборчому процесі.

Отже, організаційний механізм визначає діяльність, спрямовану на мобілізацію всього колективу чи команди для її ефективного функціонування.

На думку Річарда Бекхарда, «організаційний механізм це заплановані, засновані на знаннях наук про поведінку людини, інтервенції в процеси. Вони охоплюють всю організацію, управляються зверху, підвищують організаційну ефективність» [8].

У. Бурк і Д. Бредфорд розглядають організаційний механізм як процес планування змін, спрямований на вдосконалення організаційної ефективності через досягнення конгруентності таких ключових вимірів організації, як зовнішнє середовище, місія, стратегія, лідерство, культура, структура, системи винагороди, робочі політики і процедури [9].

Фунції організаційного механізму у сфері державного управління досліджували такі вітчизняні науковці, як: В. Бакуменко, М. Білинська, О. Васільєва, І. Дегтярьова, О. Карпенко, Н. Нижник, О. Петроє та ін. У сфері виборчого процесу актуалізував дослідження методологічних засад А. Савков. Узагальюючи їх здобутки ми сформулювали визначення організаційного механізму в контексті забезпечення участі громадськості в електоральній комунікації – це застосування знань соціальних наук, які пов'язані з плануванням розвитку, вдосконаленням стратегій, структур і процесів, що охоплюють всю систему, й ведуть до підвищення ефективності організації.

У свою чергу організація стає ефективною, коли:

- всі її підрозділи та окремі співробітники діють, виходячи з чітко поставлених цілей, відповідно до розроблених планів для досягнення цих цілей;
- форма слідує за функцією (проблема, завдання або проєкт визначають, як будуть організовані людські ресурси);
- рішення приймаються людьми, що володіють інформацією, незалежно від того, де вони розташовуються в системі ієрархії організації;
- система винагороди в компанії передбачає стимулювання управлінців не тільки за отримання прибутку, а й за зростання і розвиток своїх підлеглих, створення креативних і життєздатних робочих груп;
- горизонтальні і вертикальні комунікації в організації ефективні: співробітники відкриті і спілкуються віч-на-віч, обмінюються всією, що має відношення до справи інформацією, включаючи почуття;
- між окремими індивідами та групами існує мінімум взаємодій, орієнтованих на успіх, загальну вигоду/прогрес;
- на всіх рівнях конфліктні ситуації в організації успішно вирішуються за допомогою методів прийняття рішень;
- в організації відсутні міжособистісні зіткнення, енергія витрачається на обговорення ідей;
- організація розглядає себе як відкриту систему, всі частини якої взаємодіють один з одним і з навколишнім середовищем;

– цінності організації поділяються усіма її членами і підтримуються стратегією управління;

– перетворюється в установу, організацію, команду, що навчається, в якій вибудовується механізм зворотного зв'язку, що дозволяє її співробітникам і групам вчитися на власному досвіді [3].

Розглянувши особливості організаційно-фасилітативного механізму, доцільно розкрити сутність залучення громадськості до електоральної комунікації. Важливою є проблема визначення домінуючого чинника впливу на електоральну комунікацію інститутів громадянського суспільства, форм та методів використання ними новітніх інформаційних ресурсів для досягнення конкретних цілей у межах виборчого процесу.

Ефективність застосування електоральних комунікацій громадян можна розглядати як розширення публічного дискурсу та встановлення взаємодії з суб'єктами виборчого процесу, досягнення своїх інтересів у ньому; зростання електоральної участі суб'єктів виборчого процесу – збільшення явки виборців, процесів активізації та демократизації громадськості в ньому; модернізація та демократизація виборчого процесу через впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій [6].

Важливим є питання інституціоналізованого характеру електоральних комунікацій. Власне їх інституціоналізація може відбуватись через ґрунтовне законодавче забезпечення, а також усталену суспільну, в тому числі електоральну практику. Аналіз функціонування електоральних комунікацій дає змогу стверджувати, що в Україні ще не відбулася інституціоналізації електоральних Інтернет-комунікацій через відсутність механізму правового регулювання. Питання щодо інституціоналізації електоральних комунікацій у виборчому процесі (на різних законодавчо визначених етапах) через їх інтенсивне та ефективне використання, їхній усталений характер, потребує ґрунтового осмислення у подальших дослідженнях [11].

Висновки й пропозиції. Таким чином, розглянувши особливості організаційно-фасилітативного механізму, доцільно відмітити його

спроможність забезпечити успішну участь громадськості в електоральній комунікації за умови, що інститути громадянського суспільства будуть більш адаптивними, здатними самостійно вирішувати проблеми, фокусуючи увагу на ресурсах і досягненні цілей. А зазначений організаційно-фасилітативний механізм сприятиме зростанню активності залучення громадськості до електоральної комунікації задля клієнтоорієнтованого співробітництва з усіма суб'єктами виборчого процесу.

Інтелектуальна й емоційна залученість громадськості до виборчих процесів засобами електоральної комунікації процесів створить унікальну корпоративну культуру, яка забезпечить велике майбутнє розвитку громадянського суспільства у розбудові демократії в Україні. Форми організації групової, колективної та командної роботи громадськості, такі як – мозкові штурми, груповий аналіз ситуації (технологія AAR), структурований шерінг дозволяють суб'єктам електоральної комунікації активно брати участь у виборчому процесі і полегшувати для керівників інститутів громадянського суспільства процес прийняття рішень [3]. Саме тому в контексті розгляду особливостей організаційно-фасилітативного механізму є доцільним його використання для підвищення якості та ефективності електоральної комунікації у виборчих процесах. У подальших дослідженнях доцільно звернути уваги на питання правового, ресурсного та технологічного механізмів інформаційно-комунікаційного забезпечення виборчого процесу в Україні.

Список використаних джерел

1. Березовська Л. І., Пукіш, А. О. Психологічні особливості управлінського та підприємницького потенціалу менеджерів. *Вісник Національного університету оборони України*. 2015. № 1 (44). С. 21–27.
2. Лазаренко М. Ключові компетенції фасилітатора за стандартами IAF. URL: <http://humantime.com.ua/blog/klyuchovi-kompetentsi-fasilitatora--za-standartamiiaf-1#main> (дата звернення: 18.08.2020).
3. Карпова Н. Самая-самая первая фасилитация. URL: http://facilitation.by/facilitators_advices (дата звернення: 18.08.2020).
4. Ларіна Н. Б. Роль комунікативної складової у діяльності міських голів. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 4. С. 58–65.
5. Михальчук С. Електронні інструменти громадського контролю виборчого процесу в Україні. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень : матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. студ. і асп.* (17-18 травня). Луцьк, 2016. Т. 3. С. 116–118.

6. Небаєва Н. І., Ратушняк, О. Г. Менеджмент організацій і адміністрування. Ч. I. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/1nebava_menedzhment_organizacij_administuvannya_ch1/index_5.htm (дата звернення: 18.08.2020).
7. Чемпен Р. Роздуми про історію фасилітації. URL: <http://humantime.com.ua/blog/rozdumi-pro-istoriyu-fasilitatsi-richard-cherpen-1#main> (дата звернення: 18.08.2020).
8. Beckhard R. (2006). What is organizational development? Organization Development. A Jossey-Bass Reade. By Joan V. Gallos, Edgar H. Schein. Jossey-Bass A Wiley Imprint.
9. Bunker B. B., Alban, B. T. & Lewicki, R. J. (2004). Ideas in Currency and OD Practice: Has the Well Gone Dry? *Journal of Applied Behavioral Science*. Vol. 40. Issue 4.
10. Kuzmina N. (2017). Implementation of the model of forming the future managers' readiness for business correspondence in the educational process of the university. *10-th international conference of education, research and innovation nov.* 16–18.
11. Sakaliuk O. (2016). Model of forming education managers' readiness for professional activities under current conditions. *Science and education*. № 6. С. 107–112.

References

1. Berezovska, L.I. & Pukish, A.O. (2015). Psykholohichni osoblyvosti upravlynskoho ta pidpriemnytskoho potentsialu menedzheriv. [Psychological features of managerial and entrepreneurial potential of managers]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy, 1 (44), 21–27* [in Ukrainian].
2. Lazarenko, M. (2019). Kliuchovi kompetentsii fasylytatora za standartamy IAF. [Psychological features of managerial and entrepreneurial potential of managers]. URL: <http://humantime.com.ua/#library-wrap> [in Ukrainian].
3. Karpova, N. (2019). Samaia-samaia pervaia fasylytatsiya. [The very first facilitation]. URL: http://les.khpi.edu.ua/article/view/1899131nebava_menedzhment_organizacij_administuvannya_ch1/index_5.htm [in Russian].
4. Larina, N.B. (2017). Rol komunikatyvnoi skladovoi u diialnosti miskykh holiv. [The role of the communicative component in the activities of mayors]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia, 4, 58–65* [in Ukrainian].
5. Mykhalchuk, S. (2016). Elektronni instrumenty hromadskoho kontroliu vyborchoho protsesu v Ukraini. [Electronic tools of public control of the election process in Ukraine]. *Moloda nauka Volyni: priorytety ta perspektyvy doslidzhen: materialy X Mizhnar. nauk.-prakt. konf. stud. i asp. (17-18 travnia), vol. 3. Lutsk, 116-118* [in Ukrainian].
6. Nebayeva, N.I., Ratushnyak, O.H. (2019). Menedzhment orhanizatsiy i administruvannya. [Management of organizations and administration]. URL: <https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/> [in Ukrainian].
7. Chepmen, R. Rozdumy pro istoriyu fasylytatsiyi [Reflections on the history of facilitation]. URL: <http://humantime.com.ua/blog/rozdumi-pro-istoriyu-fasilitatsi-richard-cherpen-1#main> [in Ukrainian].
8. Beckhard, R. (2006). What is organizational development? Organization Development. A Jossey-Bass Reade. By Joan V. Gallos, Edgar H. Schein. Jossey-Bass A Wiley Imprint.
9. Bunker, B.B., Alban, B.T. & Lewicki, R.J. (2004) Ideas in Currency and OD Practice: Has the Well Gone Dry? *Journal of Applied Behavioral Science, vol. 40, issue 4*.
10. Kuzmina, N. (2017). Implementation of the model of forming the future managers' readiness for business correspondence in the educational process of the university. *10-th international conference of education, research and innovation nov., 16–18*.
11. Sakaliuk, O. (2016). Model of forming education managers' readiness for professional activities under current conditions. *Science and education, 6, 10–112*.

Mykhailov M. O.,

Postgraduate Student of Parliamentary and Political Management Department,

NAPA, Kyiv

ORCID 0000-0001-7829-3470

**Peculiarities of introduction of organizational and facilitative mechanism
in involving citizens in electoral communication**

A powerful factor in the democratization of the electoral process is the active actions of the public aimed at monitoring and controlling the compliance of the electoral process with legislative requirements. The development of the information society creates a situation where the electoral process takes place under the tight control of civil society. The author of the article focuses on increasing the efficiency of public administration of the electoral process by successfully combining the professionalism of management specialists and a high level of public competence in monitoring the electoral process.

Civil society in Ukraine has become a real subject of influence on electoral processes. Thanks to the skillful and creative use of the latest information and communication technologies, the election races of recent years have given rise to Internet projects, made elections more transparent and open, and narrowed the field for outright manipulation and election fraud.

In this article, the author reveals the features of the organizational and facilitative mechanisms to ensure the participation of civil society institutions in electoral communication, aimed at collecting information on violations of electoral legislation in Ukraine. The functioning of these initiatives is possible due to the dissemination of effective tools for public monitoring and controlling the electoral process.

At the same time, the author characterizes the electoral communications that are actively carried out today thanks to the innovative development of information and communication technologies - electronic and digital resources.

Therefore, this article discusses the features of the introduction of organizational and facilitative mechanisms for ensuring public participation in electoral communication.

Keywords: information and communication technologies; electoral races; electoral processes; organizational and facilitative mechanism; civil society institutions; electoral communication; tools of public monitoring and controlling.

Надійшла до редколегії 20.11.2020 р.